

górną granicę kary pozbawienia wolności (maksimum 2 lata). Wszystko to doprowadziło do nowelizacji prawa karnego w 1874 r.

Jeszcze tylko w drugim dziale tomu (*Discussions*), znajdujemy krótki, sumaryczny przegląd ustawodawstwa budowlanego, obejmującego zagadnienia architektury, techniki budowlanej oraz stosunków prawnych między budownictwem a inwestorem. Częściowo są to również zagadnienia natury urbanistycznej oraz dotyczące budowli użyteczności publicznej. Autorem artykułu zatytułowanego *Les premières législations concernant l'architecture roumaine* jest Ion Sava-Nanu. Podsumowując swoje wywody stwierdza on, że na terenie dzisiejszej Rumunii znane było ustawodawstwo budowlane od czasów greckich i rzymskich, że w średniowieczu aż do czasów nowożytnych przepisy te pochodziły ze zbiorów prawa bizantyńskiego, z dekretów książąt panujących i z uchwał cerkwi prawosławnej.

Dalsze rozprawki w dziale „Dyskusje” dotyczą historii sztuki rumuńskiej oraz historii uprawy roślin leczniczych. W dziale „Rocznice” znajdujemy wypowiedzi gratulacyjne z okazji osiemdziesiątych urodzin profesora Tudora Voinea oraz siedemdziesiątych urodzin prof. Sava-Nanu. W dziale recenzji dowiadujemy się o dwóch odczytach prof. Vasile Gionea. Jeden dotyczył spragnionych władzy księżniczek mołdawskich i wołoskich z XVI w. Drugi mówił o rebelii Zenobii, królowej Palmiry oraz o nakazanym przez cesarza Aureliana opuszczeniu Dacji przez armię rzymską. Tom kończą działy: nekrologi, bibliografia prac członków Towarzystwa oraz spis wygłoszonych przez nich w roku sprawozdawczym referatów.

WITOLD MAISEL (Poznań)

Gabor Hamza, *Bibliographie der ungarischen Literatur des römischen Rechts 1945 - 1985*, Budapest 1986, s. XXII + 101.

Powszechny charakter nauki prawa rzymskiego powoduje, że sprawne i pełne uwzględnienie literatury światowej jest zależne od aktualnej informacji bibliograficznej. Z tego powodu z zadowoleniem należy powitać prezentowaną bibliografię. Obejmuje ona niemal 600 publikacji 60 autorów, romanistów, cywilistów, teoretyków prawa, historyków, potwierdzając w ten sposób tezę o interdyscyplinarnym charakterze nauki prawa rzymskiego. G. Hamza dał w bibliografii pełny obraz dorobku romanistyki węgierskiej ostatniego czterdziestolecia dzięki uwzględnieniu zarówno podręczników i monografii, jak artykułów i recenzji. Aktualność opracowania powiększa uwzględnienie prac będących w druku. Praktyczne korzystanie z bibliografii jest łatwe dzięki przyjętej systematyce. Elementy tego systemu są następujące: podręczniki (s. 1 - 5), źródła prawa i jurysprudencja (s. 7 - 15), prawne aspekty życia państwowego, społecznego, gospodarczego (s. 16 - 27), prawo osobowe i rodzinne (s. 29 - 39), prawo rzeczowe (s. 41 - 47), prawo zobowiązań (s. 49 - 60), prawo spadkowe (s. 61), proces cywilny (63 - 64), prawo karne i proces karny (s. 65 - 66), historia praw antycznych (s. 67 - 73), metodologia, nauczanie, varia (s. 75 - 83), dalsze istnienie prawa rzymskiego w średniowieczu i czasach nowożytnych (s. 85 - 90), biografie, nekrologi, sprawozdania z konferencji (s. 91 - 95). Zaletą bibliografii jest umieszczenie recenzji w działach odpowiadających recenzowanej pracy. Prezentowana bibliografia daje dowód dużego zainteresowania prawem rzymskim na Węgrzech, co G. Hamza podkreśla, przywołując

słowa J. W. Goethego *Auch das römische Recht, als ein fortlebendes, das gleich einer untertauchenden Ente sich zwar von Zeit zu Zeit verbirgt, aber nie ganz verloren geht und immer einmal wieder lebendig hervortritt* [...]. Możliwość łatwego orientowania się w dorobku powojennej romanistyki węgierskiej, dzięki prezentowanej bibliografii, jest istotną pomocą dla badających prawa antyczne.

WOJCIECH DAJCZAK (Toruń)

Karol Rebro, *Latinské právnické výrazy a výroky*, Bratislava 1986, ss. 272 (Druhé vydanie).

Prezentowana praca jest — jak sugeruje tytuł — wyborem łacińskich sentencji i zwrotów prawnych. Wyboru haseł i ich przekładu na język słowacki dokonał autor wielu prac z zakresu prawa rzymskiego, prof. Karol Rebro.

Wbrew tytułowi jednak treść opracowania obejmuje także łacińskie sentencje i zwroty nieprawne. Autor opracowania bowiem — jak sam wyjaśnia we wstępie (*Predhovor*, s. 7 i n.) — zrezygnował w trakcie opracowywania wyboru z pierwotnego zamiaru i zaadresował książkę nie tylko do prawników, ale także do „záujemcov z neprávnických kruhov (historikov starsích období, lekárov, farmaceutov a iných)”. Zabieg ten nie wyszedł jednak omawianej pracy na dobre. Wiele bowiem haseł ogólnych dodano kosztem haseł stricte prawnych, dla których zabrakło miejsca. Stąd liczne, zauważalne dla prawnika już przy pobieżnym zapoznaniu się z książką, braki.

Omawiana praca jest wyborem. Z założenia zatem obejmuje nie wszystkie znane łacińskie maksymy i sentencje jurystyczne, lecz tylko pewną — wybraną na podstawie określonego kryterium — ich część. Trzeba oczywiście zgodzić się z autorem opracowania, że „výber hesiel z bohatého latinského fondu zaiste nemôže uspokojiť každého čitateľa” (*Predhovor*, s. 8). Niemniej jednak jest, jak się wydaje, pewna liczba sentencji, pewien ich kanon, którego w tego typu opracowaniu po prostu zabraknąć nie może.

Tymczasem w opracowaniu K. Rebro nie dostrzegamy wielu zupełnie podstawowych haseł. Nie znalazła na przykład miejsca w wyborze jedna z najstarszych i najtrwalszych, a przy tym nie mająca wyłącznie waloru historycznego sentencja *Superficies solo cedit*.

Brak w omawianej pracy także tak ważnych maksym i sentencji prawnych, jak choćby: *Confessus pro iudicato est* (Paulus D. 42, 2, 1), *Crimen contrahitur, si et voluntas nocendi intercedat* (Karakalla C. 9, 16, 1), *Furtum sine affectu furandi non committitur* (Gaius D. 41, 3, 37 pr.), *Nam hoc natura aequum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletiolem* (Pomponius D. 12, 6, 14) i innych.

Wątpliwości budzić może także sposób przedstawienia niektórych sentencji i wskazania ich źródeł. Dla przykładu źródłową regułę *Nulli res sua servit* (Paulus D. 8, 2, 26) umieszczono w wyborze pod literą „R” — w postaci *Res sua nemini servit* (s. 227) i to bez wskazania, skąd ona pochodzi. Informacji źródłowej brakuje zresztą także w wielu innych przypadkach, jak choćby w przypadku sentencji *Res iudicata pro veritate accipitur* (s. 227) — zob. Ulpian D. 50, 17, 207.

Brak konsekwencji autora co do umieszczenia w wyborze lub pominięcia pewnych sentencji jest szczególnie widoczny w przypadku zasady *Superficies solo cedit*. Jak już wspomniałem, nie umieszczono jej w zbiorze, choć znalazło się